

BEDEN BÜTÜNLÜĞÜNÜN İHLALİNDE MANEVİ TAZMİNAT MİKTARININ BELİRLENMESİ*

Determining of Amount of Non-Pecuniary Damage for Violation of Physical Integrity

Yrd. Doç. Dr. Hülya ATLAN**

ÖZET

Ülkemiz hukukunda, manevi zararın ve tazminatın hesaplanmasının mümkün olmadığı, bu nedenle sadece takdir edilebileceği görüşü hâkimdir. Tazminatın belirlenmesinin bütünüyle hâkimin takdirine bırakılması, benzer kişilik hakkı ihlalleri için hükmedilen manevi tazminat miktarları arasında önemli farklılıklara neden olmaktadır. Hukuki güvenlik ilkesinin uygulanmasını tehlikeye sokan bu durum karşısında, manevi zarar ile tazminatın kapsamının objektif ilkelerle çizilmesi zorunluluk arz eder. Bu alanda objektivitenin sağlanması, manevi tazminatın niteliği gereği güç olmakla birlikte imkânsız değildir. Özellikle beden bütünlüğünün ihlalinde manevi tazminatın objektif kriterlere göre belirlenmesi, diğer kişilik değerlerinin ihlaline oranla kolaydır. Zira bu halde, ihlalin türünü ve ağırlığını tıbbi araçlar ve benzeri yollarla maddî olarak tespit etmek olanaklıdır. Böylece beden bütünlüğünde meydana gelen bozukluklar yüzdeler oranlarla belirlenebilir ve bu oranlar üzerinden manevi zarar ve tazminat hesaplanabilir. Tıbbi yöntemlerin yanı sıra, yargı kararları da tazminatın objektif temelde belirlenmesine hizmet edebilir. Gerçekten, manevi tazminat miktarına etki eden somut olaya ait objektif

* Bu makale, “Manevi Zararı Tazmin Yolları” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

** Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

kriterlerin, ihlalin türüne göre derlenecek emsal kararlarla ortaya çıkarılması mümkündür. Sözü edilen yöntemlerle oluşturulacak çizelgeler, herkes için uygulanabilen asgari (taban) bir manevi tazminat miktarının elde edilmesini sağlar. Böylece manevi tazminat miktarına ilişkin çelişkili kararlar en aza indirgenmiş olur.

Anahtar Kelimeler: Manevi Tazminat, Hesaplama Yöntemleri, İki Aşamalı Hesaplama, Taban Manevi Tazminat, Manevi Tazminatın Takdiri

ABSTRACT

According to the vast majority of the Turkish legal doctrine, non-pecuniary loss and non-pecuniary damage is uncountable hence these must be appraised. Absolute judicial discretion of determining compensation, causes different compensation for violation of personal right in similar cases. This endangers the legal security. For this reason non-pecuniary loss and damage must be based on objective principles. Because of the qualification of non-pecuniary loss and damage, that is very hard to practice it but not impossible. Especially on the violation of physical integrity, non-pecuniary damage can be based on objective criteria better than other types of violation of personal right. Because it is possible that the type and aggravation of violation can be confirmed by medical devices etc. In this circumstance, harms against physical integrity can be determined by percentage, non-pecuniary loss and damage can be calculated. Judicial decisions can contribute determining the compensation by objective criteria as well as medical devices and tests. In fact, objective criteria which is related to concrete case, effecting non-pecuniary damage can be designated by prejudication. Methods of making charts which above-mentioned, ensure the minimum allowance (non-pecuniary damage), applicable for everyone. Thus contradictory judicial decisions minimized.

Key Words: Non-Pecuniary Damage, Calculation Methods, Two-Phased Calculation, Lowest Limit of Non-Pecuniary Damage, Discretion of Non-Pecuniary Damage

GİRİŞ

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK), beden bütünlüğünün ihlal edilmesi halinde manevi tazminat talebini ayrı bir hükümle düzenlemiştir (TBK m. 56). Bu hükme göre, olayın özellikleri göz önünde bulundurularak bir miktar manevi tazminatın ödenmesine karar verilebilir. Tazminatın

belirlenmesindeki tek dayanağın somut olayın özelliği olması çelişkili kararların verilmesine yol açar. Böyle bir sonucun önlenmesi için, hâkime yol gösterecek soyut ve objektif birtakım kriterlerden yararlanılmalıdır. Bu çalışmanın amacı, doktrinde ileri sürülen bazı hesaplama yöntemlerinden hareket edilerek, hâkimin her olayda başvurabileceği soyut birtakım çizelgelerin hukukumuz yönünden uygulanabilirliğini araştırmaktır.

Manevi tazminat miktarının belirlenmesinde esas alınacak usul, her şeyden önce manevi tazminatın fonksiyonu hakkında benimsenecek görüşe göre değişir. Zarar görende tatmin hissini yaratılmasını amaçlayan görüşten hareketle hükmedilecek manevi tazminat miktarı ile manevi zararın telafi edilmesi esasını benimseyen görüşe göre hükmedilecek tazminat miktarı arasında farklılık olacağı kendiliğinden anlaşılır. Bu nedenle çalışmanın ilk kısmında manevi tazminatın fonksiyonuna ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Bunu takiben, tazminatın somut olayın özelliğine göre belirleneceği esası ile doktrinde ve uygulamada kabul edilen somut olayın özelliği kapsamında değerlendirilebilecek kriterler üzerinde durulmuştur. Bu kriterlerin ortaya çıkarılmasında hâkime yol gösterebilecek bazı hesaplama yöntemlerinden kısaca bahsedildikten sonra bunlar arasında özellik arz eden iki aşamalı hesaplama yöntemi ayrıntısıyla açıklanmıştır. Benzer durumlarda uygulanabilecek asgari bir manevi tazminat miktarına ulaşmayı amaçlayan bu yöntemden yola çıkılarak, öneri niteliğinde olan bazı çizelgelere yer verilmiştir.

I. MANEVİ TAZMİNATIN FONKSİYONU

Manevi tazminatın hangi fonksiyona sahip olduğu, gerek doktrinde gerekse uygulamada en çok tartışılan konulardandır. Bu konuda benimsenecek görüş, manevi tazminatın türünün ve miktarının belirlenmesine etki eder. Bu nedenle, tazminat belirlenirken ilk olarak manevi tazminatın hangi fonksiyona sahip olduğu tespit edilmelidir.

Manevi tazminatın fonksiyonu, manevi zarara verilecek anlama göre değişir. Manevi zarar kavramını açıklayan başlıca üç teori bulunmaktadır ki; bunlar subjektif, objektif ve karma teori olarak adlandırılmaktadırlar. *Subjektif teori*, kişinin esenliğinin bozulmasını, manevi zararın bir unsuru, koşulu olarak görür¹. Buna karşın *objektif teori* manevi zararı, kişilikte meydana

¹ **Gurzeler**, Beatrice, Beitrag zur Bemessung der Genugtuung, Unter besonderer Berücksichtigung potentiell traumatisierender Ereignisse, Zurich, Basel, Genf, Schulthess, 2005, s. 79; **Rey**, Heinz, "Ausservertragliches Haftpflichtrecht", 4. Aufl., Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2008, s. 106, N. 466a; **Geiser**, Thomas, "Die

gelen objektif eksilme olarak nitelendirir². Her iki görüşü bağdaştıran *karma teoriye* göre ise manevi zararı, kişilikte, ruhsal bütünlükte meydana gelen objektif eksilme olarak nitelendirmek tek başına yeterli olmaz. Aynı zamanda bu eksilmenin hissedilmesi, bir duygusal kaybın gerçekleşmesi gerekir³. Manevi zarar kavramına ilişkin söz konusu görüş farklılığı, manevi tazminatın fonksiyonu hakkında da çeşitli görüşlerin ileri sürülmesine yol açmıştır. Bunlardan, zarar vereni cezalandırma amacı olan *ceza fonksiyonuna* göre manevi tazminat, uğranılan zararın niteliğine ve ağırlığına göre değil, zarar verenin kusuru ve bunun derecesine göre belirlenir⁴. *Tatmin fonksiyonunda* ise manevi tazminat, uğramış olduğu haksızlık nedeniyle zarar görende bir tatmin hissi yaratmalıdır⁵. *Denkleştirme fonksiyonuna* göre amaç, zarar görenin uğradığı fiziksel veya ruhsal acılarının giderilmesi veya azaltılmasıdır⁶. Sadece uğranılan zararın giderilmesiyle yetinilemeyeceği, manevi tazminatın ayrıca haksız fiilin tekrarlanmasının önüne geçilmesini sağlayan bir fonksiyona da sahip olması gerektiği düşüncesi, *önleme ve*

Persönlichkeitsverletzung insbesondere durch Kunstwerke”, Basler Studien zur Rechtswissenschaft, Band 21, Basel, Helbing&Lichtenhahn Verlag, 1990, s. 220; **Beck**, Peter, “Quotenvorrecht und Genugtuung”, SVZ (Schweizerische Versicherungs-Zeitschrift), Yıl: 63, S. 9/10, 1995, s. 257.

² **Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015, s. 532; **Kocayusufpaşaoğlu**, Necip, “Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK. 24, BK. 49)”, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu (21-22 Ekim 1977, Ankara), İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1980, s. 145; **Antalya**, Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre), C. I, İstanbul, Beta Yayınevi, Ocak, 2012, s. 489; **Erlüle**, Fulya, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2011, s. 48, 69; **Stoll**, Hans, Empfiehlt sich eine Neuregelung der Verpflichtung zum Geldersatz für immateriellen Schaden?, Verhandlungen des fünfundvierzigsten deutschen Juristentages, Band I, Teil 1, München, C.H. Beck’sche Verlagsbuchhandlung , 1964, s. 127-128.

³ **Gurzeler**, s. 75-76; **Brehm**, Roland, Berner Kommentar zum schweizerschen Privatrecht, Das Obligationenrecht, Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Kommentar zu Art. 41-61 OR, B.VI, 1. Abteilung, Allgemeine Bestimmungen, 3. Teilband, 1. Unterteilband, 4. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag, 2013, Art. 47, s. 515, N. 21; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 145; **Antalya**, s. 490; **Erlüle**, s. 45.

⁴ **Saymen**, Ferit Hakkı, Manevi Zarar ve Tazmini Sureti, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1940, s. 84; **Erlüle**, s. 81.

⁵ **Oftinger**, Karl/**Stark**, Emil W., Schweizerisches Haftpflichtrecht, Erster Band: Allgemeiner Teil, Aufl. 5, Zürich, Schulthess Polygraphisches Verlag, 1995, s. 419 vd.; **Saymen**, s. 92 vd.; **Erlüle**, s. 82; **Kırca**, Çiğdem, “Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği”, Yargıtay Dergisi, C. 25, S. 3, Temmuz, 1999, s. 247.

⁶ **Keller**, Alfred, Haftpflicht im Privatrecht, Band II, Aufl. 2, Bern, Stämpfli Verlag, 1998, s. 121; **Saymen**, s. 92-93; **Kocayusufpaşaoğlu**, s. 161; **Kırca**, s. 245; **Erlüle**, s. 84.

*caydırma fonksiyonunu yaratmıştır*⁷. *Telafl fonksiyonuna* göreseye manevi tazminatın amacı, manevi zararı aynen telafi etmek veya nakden tazmin etmektir⁸.

Kişinin esenliğindeki bozulmayı manevi zararın olmazsa olmaz koşulu sayan subjektif teoriye bütünüyle katılmak mümkün olmamakla beraber, manevi zararı, kişilikte meydana gelen objektif eksilmeye indirgeyen objektif teorinin de eksiksiz bir teori olduğu savunulamaz. Objektif teoriyi esas alan; fakat ağır nitelikli duygu zararlarını da tamamen dışlamayan ortalama bir çözümün kabul edilmesi gerekir. Buna paralel olarak, manevi tazminatın fonksiyonu, manevi zararı objektif teoriyi esas alarak değerlendiren telafi fonksiyonu olmalıdır. Yoksa onun tatmin sağlama veya cezalandırma fonksiyonu bulunmaz. Bununla birlikte, öngörülme amacını gereğince yerine getirebilmesi için, manevi tazminatın aynı zamanda önleme ve caydırma fonksiyonunun da olduğu kabul edilmelidir. Yargıtay'ın bu konudaki eğiliminin, objektif teori ve bu teoriye dayanan manevi tazminat fonksiyonlarından uzak olduğu belirtilmelidir. Verilen kararlardan, manevi tazminata, subjektif teoriden doğan tatmin veya denkleştirme fonksiyonunun atfedildiği anlaşılmaktadır⁹. Bazı Yargıtay kararlarında ise, hükmedilecek tazminatın, zarar görende *manevi huzuru* sağlamaya yönelik *tazminat benzeri* bir fonksiyonunun (hâlbuki manevi tazminat da en az maddi tazminat kadar bir tazminat türüdür) olduğundan söz edilmiştir¹⁰. Öte yandan, tazminatın manevi zararla orantılı

⁷ **Karayağın**, Yaşar, "Türk Hukukunda Şeref ve Haysiyetin Korunması", AÜHFD, C. XIX, S. 1-4, 1962, s. 262.

⁸ **Eren**, s. 750; **Kırca**, s. 252; **Stoll**, s. 138; **Gurzeler**, s. 166-167.

⁹ Yarg. 17. HD, 04.06.2015, 2014/1393 E., 2015/8237 K.; Yarg. 21. HD, 25.02.2015, 2014/15075 E., 2015/3457 K.; Yarg. 17. HD., 26.05.2015, 2014/751 E., 2015/7741 K.; Yarg. HGK, 30.04.2014, 2014/21-250 E., 2014/575 K.; Yarg. HGK, 28.03.2014, 2013/21-2219 E., 2014/411 K.; Yarg. HGK, 01.03.2006, 2006/2-14 E., 2006/26 K.; Yarg. 4. HD, 03.12.2015, 2014/17376 E., 2015/14135 K.; Yarg. HGK, 17.06.2015, 2015/21-1096 E., 2015/1654 K.; Yarg. 21. HD, 20.01.2015, 2014/12716 E.; 2015/639 K. (Karşı oy yazısı); Yarg. 17. HD, 25.12.2014, 2013/13485 E., 2014/19487 K.; Yarg. HGK, 17.12.2014, 2014/21-286 E., 2014/1063 K.; Yarg. 17. HD, 13.11.2014, 2013/12363 E., 2014/15750 K.; Yarg. 17. HD, 22.05.2014, 2013/3735 E., 2014/8073 K.; Yarg. HGK, 09.04.2014, 2013/21-2036 E., 2014/491 K.; Yarg. 21. HD, 18.03.2014, 2013/17229 E., 2014/5238 K.; Yarg. 21. HD, 18.02.2014, 2013/18320 E., 2014/2605 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 10.04.2016). Bir içtihadı birleştirme kararına göre manevi tazminat, zarar görende bir tatmin hissi sağlamalıdır (Yarg. İBK, 22.06.1966, 1966/7 E., 1966/7 K.).

¹⁰ Yarg. 17. HD, 17.12.2015, 2014/5736 E., 2015/14333 K.; Yarg. 17. HD, 05.03.2015, 2013/15620 E., 2015/3896 K.; Yarg. 4. HD, 03.12.2015, 2014/17376 E., 2015/14135 K.; Yarg. HGK, 17.06.2015, 2015/21-1096 E., 2015/1654 K.; Yarg. 21. HD, 07.09.2015, 2015/4186 E., 2015/15891 K.; Yarg. 21. HD, 25.02.2015, 2014/15075 E., 2015/3457 K.; Yarg. 4. HD, 19.02.2015, 2014/5224 E., 2015/1788 K.; Yarg. 4. HD, 05.11.2015,

olmasının yanında caydırıcılık özelliğinin de olması gerektiğinin vurgulandığı başka bazı kararlar da bulunmaktadır¹¹.

II. MANEVİ TAZMİNATIN BELİRLENMESİ

A. Genel Olarak

Yukarıda belirtildiği gibi, manevi tazminatın fonksiyonu hakkında benimsenecek görüş, tazminat miktarının belirlenmesine etki eder. Bir miktar manevi tazminat, zarar görenin tazminata olan çıkarına göre belirlenir. Yoksa manevi tazminat olarak hükmedilecek bir miktar paranın zarar görende esenlik yaratması ya da zarar görenin bu tazminatı kullanma amacı, tazminatın belirlenmesinde göz önünde bulundurulmamalıdır¹².

Beden bütünlüğünün ihlal edilmesi halinde, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verileceğini öngören TBK'nın 56. maddesine göre, bu miktarın belirlenmesinde *somut olayın özellikleri* göz önünde bulundurulur. Somut olayın özellikleri kapsamında; manevi acının ve ihlalin türü ve ağırlığı¹³, ihlalin etkisinin süresi¹⁴ ve

2015/11430 E., 2015/12486 K.; Yarg. 17. HD, 25.12.2014, 2013/13485 E., 2014/19487 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 11.04.2016).

¹¹ Yarg. HGK, 19.06.2015, 2013/21-2361, 2015/1728 K.; Yarg. HGK, 17.06.2015, 2015/21-1096 E., 2015/1654 K.; Yarg. 21. HD, 07.09.2015, 2015/4186 E., 2015/15891 K.; Yarg. 21. HD, 25.02.2015, 2014/15075 E., 2015/3457 K.; Yarg. 17. HD, 25.12.2014, 2013/13485 E., 2014/19487 K.; Yarg. 21. HD, 18.11.2014, 2014/5122 E., 2014/24335 K.; Yarg. 21. HD, 18.11.2014, 2014/6310 E., 2014/24339 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 13.04.2016).

Manevi tazminat talebine neden olan olayın iş kazası olması ve iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin de yeterince alınmamış olması dolayısıyla manevi tazminata caydırıcılık fonksiyonu atfedilmesinin özel bir anlam taşıyacağına işaret edilen kararlar için bkz. Yarg. HGK, 19.06.2015, 2013/21-2361, 2015/1728 K.; Yarg. HGK, 30.04.2014, 2014/21-250 E., 2014/575 K.; Yarg. 21. HD, 25.02.2015, 2014/15075 E., 2015/3457 K.; Yarg. 21. HD, 18.02.2014, 2013/20409 E., 2014/2600 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 13.04.2016).

¹² **Gurzeler**, s. 167, 266.

¹³ **Hütte**, Klaus, "Anleitung zur Ermittlung angemessener Genugtuungsleistungen im Zivil- und im Opferhilferecht" (Genugtuungsleistungen), HAVE 4. Personen-Schaden-Forum 2005, Schulthess Verlag, 2005, s. 148; **Gurzeler**, s. 264; **Küppersbusch**, Gerhard, Ersatzansprüche bei Personenschaden, 9. Aufl., München, C.H. Beck Verlag, 2006, s. 83; **Landolt**, Hardy, "Stand und Entwicklung des Genugtuungsrecht", HAVE 2009/2, s. 129; **Keller**, Max/**Gabi-Bolliger**, Sonja, Das Schweizerische Schuldrecht, Haftpflichtrecht, Band II, Aufl. 2, Basel und Frankfurt am Mein, Helbing&Lichtenhahn, 1988, s. 129; **Schwenzer**, Ingeborg, Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 6. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag, 2012, s. 115, N. 17.12.

¹⁴ **Antalya**, s. 502; **Landolt**, HAVE, 129; **Schwenzer**, s. 115, N. 17.12; **Gurzeler**, s. 264.

yoğunluğu¹⁵, zarar görenin sosyal yaşama katılma yeteneğinin olumsuz yönde etkilenme derecesi¹⁶, zarar görenin yaşı¹⁷, çalışma gücünün ve dış görünüşün zarar görmesi¹⁸, sorumlu kişinin kusurunun derecesi¹⁹, ihlal ile davanın açılma tarihi arasındaki zaman dilimi²⁰, zarar görenin olası kusurunun ağırlığı²¹, paranın ödenmesi suretiyle acının azalma olasılığı²² gibi kriterlerin dikkate alınabileceği büyük ölçüde kabul edilmektedir²³. Ne var ki her bir olayın kendine özgü olması nedeniyle, somut olayın özelliklerinin bu kriterlerle sınırlandırılmayacağı açıktır. Hâkim, her bir olaya ait özellikli durumu dikkate alarak manevi tazminat miktarını belirlemekle yükümlüdür. Diğer taraftan, maddi tazminatın hesaplanmasına ilişkin TBK m. 50 (OR Art. 42) ve devamında yer alan hükümlere burada da kıyasen başvurulabilir. Bu, maddi tazminat ile manevi tazminat arasında paralelliğin sağlanması ilkesine de uygundur²⁴. Şu halde, doktrin ve yargı kararlarıyla kabul edilmekte olan zarar verenin hafif kusuru, zarar görenin ortak kusuru, tazminatla sorumlu olanın müzayaka halinde olması, hatır ilişkisi, umulmayan hal, yapısal eğilimler gibi indirim sebepleri manevi tazminatın belirlenmesinde kıyasen uygulanabilir²⁵.

¹⁵ **Bartnik**, Marcel, “Der Bildnisschutz im deutschen und französischen Zivilrecht”, Tübingen, Mohr Siebeck Verlag, 2004, s. 274; **Gurzeler**, s. 264; **Hütte**, Genugtuungsleistungen, s. 148; **Schwenzer**, s. 115, N. 17.12; **Landolt**, HAVE, 129; **Weber**, Rolf H., “Geldentschädigung als Rechtsfolge von Persönlichkeitsverletzungen?” Etudes & réflexions, in: media Lex, 2000, s. 86.

¹⁶ **Kötz**, Hein/**Wagner**, Gerhard, Deliktsrecht, Aufl. 12, München, Franz Vahlen Verlag, 2013, s. 288.

¹⁷ **Palandt**, Otto, Bürgerliches Gesetzbuch, Band 7, Aufl. 73, München, C.H. Beck Verlag, 2014, § 253, N. 16.

¹⁸ **Palandt** BGB, § 253, N. 16.

¹⁹ **Saymen**, s. 183; **Gurzeler**, s. 264; **Hütte**, Genugtuungsleistungen, s. 148; **Schwenzer**, s. 115, N. 17.12; **Landolt**, HAVE, 129.

²⁰ **Bartnik**, s. 274.

²¹ **Landolt**, HAVE, 129; **Gurzeler**, s. 264; **Saymen**, s. 139 vd.

²² **Pribnow**, Volker/**Benjamin**, Eliane, “Regulierungsverhalten als Genugtuungsfaktor”, Schweizerische Gesellschaft für Haftpflicht- und Versicherungsrecht, Festschrift zum fünfzigjährigen Bestehen, Herausgegeben von Stephan Fuhrer, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2010, s. 474; **Rey**, s. 115; **Landolt**, HAVE, 129.

²³ **Fellmann**, Walter/**Kottmann**, Andrea, Schweizerisches Haftpflichtrecht, Band I: Allgemeiner Teil sowie Haftung aus Verschulden und Persönlichkeitsverletzung, gewöhnliche Kausalhaftungen des OR, ZGB und PrHG, Bern, Stämpfli Verlag, 2012, s. 928-929.

²⁴ **Gurzeler**, s. 264; **Geiser**, s. 230.

²⁵ **Gurzeler**, s. 264; **Max/Syz**, Carole, Haftpflichtrecht, Aufl. 3, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1990, s. 119. Manevi tazminatın belirlenmesinde, 818 sayılı BK'nın 43 ve 44. maddeleri ile diğer indirim sebeplerinin göz önünde bulundurulacağına ilişkin olarak bkz. Yarg. 17. HD, 13.11.2014, 2013/12363 E., 2014/15750 K.

Yargıtay'ın bazı kararlarında, manevi tazminatın belirlenmesine etki eden somut olaya ait bazı kriterlerden yararlanılabileceğinden söz edilmiştir. Diğer kararlara kaynaklık eden 22.06.1966 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararı bu anlamda anılabilir²⁶. Ölüm ve beden bütünlüğünün ihlalinde manevi tazminat talebinde göz önünde bulundurulabilecek kriterlere yer veren bu karara göre, mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu m. 47 (TBK m. 56) gereği “özel durum ve koşullar” her olaya göre değişir. Kanun koyucu bu nedenle somut olayın koşullarını hâkimin takdirine bırakmıştır. Karara göre, özel durum ve koşullar kapsamında her şeyden önce *zararın önemli olup olmadığı* tespit etmek gerekir. Yoksa eli çizilen bir kişi lehine, beden bütünlüğünün ihlal edildiği gerekçesiyle manevi tazminata hükmedilmesi kural olarak mümkün değildir. Fakat Yargıtay bu kararında manevi zararın önemli olmasını, gerçekten bir manevi *tatmin ihtiyacının doğmuş olmasına* bağlamaktadır. Bu kararda, olayın oluş biçiminin²⁷; ilgililerin ekonomik ve sosyal durumlarının; ortak kusurun; ölüm meydana gelmişse ölenle davacı arasındaki ilişkinin niteliği ve derecesinin manevi tazminatın belirlenmesinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başka bazı kararlarda da; ülkenin ekonomik koşulları, tarafların ekonomik ve sosyal durumları²⁸, paranın satın alma gücü²⁹, tarafların kusur durumu³⁰, olayın ağırlığı, olay tarihi³¹, maluliyet oranı veya

²⁶ Yarg. İBK, 22.06.1966, 1966/7 E., 1966/7 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 11.04.2016).

²⁷ Bu kriterin göz önünde bulundurulduğu diğer Yargıtay kararları için bkz. Yarg. 17. HD., 26.05.2015, 2014/751 E., 2015/7741 K.; Yarg. 17. HD, 24.02.2015, 2013/12456 E., 2015/3295 K.; Yarg. 17. HD, 04.06.2015, 2014/1393 E., 2015/8237 K.; Yarg. 17. HD, 25.12.2014, 2013/13485 E., 2014/19487 K.; Yarg. 17. HD, 22.05.2014, 2013/3735 E., 2014/8073 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 11.04.2016).

²⁸ “Tarafların ekonomik ve sosyal durumları”, Yargıtay’ın pek çok kararında esas alınmaktadır: Yarg. HGK, 01.03.2006, 2006/2-14 E., 2006/26 K.; Yarg. 17. HD., 26.05.2015, 2014/751 E., 2015/7741 K.; Yarg. 4. HD, 19.02.2015, 2014/5224 E., 2015/1788 K.; Yarg. 17. HD, 04.06.2015, 2014/1393 E., 2015/8237 K.; Yarg. 17. HD, 05.03.2015, 2013/15620 E., 2015/3896 K.; Yarg. 21. HD, 20.01.2015, 2014/12716 E.; 2015/639 K. (Karşı oy yazısı); Yarg. 17. HD, 22.05.2014, 2013/3735 E., 2014/8073 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 12.04.2016).

²⁹ Yarg. 17. HD, 05.03.2015, 2013/15620 E., 2015/3896 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 12.04.2016).

³⁰ Yarg. 21. HD, 23.02.2015, 2014/18954 E., 2015/3111 K.; Yarg. 17. HD., 26.05.2015, 2014/751 E., 2015/7741 K.; Yarg. 21. HD, 20.01.2015, 2014/12716 E.; 2015/639 K. (Karşı oy yazısı) (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 12.04.2016).

³¹ Yarg. 4. HD, 19.02.2015, 2014/5224 E., 2015/1788 K.; Yarg. 4. HD, 05.11.2015, 2015/11430 E., 2015/12486 K.; Yarg. 4. HD, 03.12.2015, 2014/17376 E., 2015/14135 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 12.04.2016).

yaralanma derecesi³², yaş³³ gibi özelliklerin tazminatın takdir edilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır³⁴. Manevi tazminata tazminat benzeri fonksiyon atfeden kararlara göre ise, takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır. Ancak bu kararlara göre aynı zamanda, özel durum ve koşullar her olaya göre değişiklik göstereceğinden hâkim, olaya etki eden nedenleri *objektif ölçütlere* göre belirlemelidir³⁵.

Yukarıda belirtilen kararlardan da anlaşılacağı üzere uygulamada, manevi tazminatın fonksiyonu hakkında benimsenen görüş ile manevi tazminatın belirlenmesine etki edecek kriterlerin tespitine ilişkin anlayış arasında paralellik bulunmamaktadır. Bir yandan subjektif manevi zarar teorisine ve bu teoriye uygun biçimde manevi tazminatın tatmin veya denkleştirme fonksiyonunun olduğuna vurgu yapılırken³⁶, diğer yandan somut olayın özel koşullarının objektif ölçütlere göre belirlenmesi gerektiğinden söz edilmektedir. Diğer pek çok karardaki esas düşüncüyü yansıtan 18.02.2014 tarihli Yargıtay kararı, bu vargıya zemin oluşturmaktadır: "... Manevi tazminatın amacı ise kişinin, hukuka aykırı olan eylemden dolayı bozulan manevi dengesinin eski haline dönüşmesi, kişinin duygusal olarak tatmin edilmesi... O halde, bu tazminatın sınırı onun amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenilen tatmin

³² Yarg. 21. HD, 23.02.2015, 2014/18954 E., 2015/3111 K.; Yarg. HGK, 17.06.2015, 2015/21-1096 E., 2015/1654 K.; Yarg. HGK, 19.06.2015, 2013/21-2361, 2015/1728 K.; Yarg. 17. HD., 26.05.2015, 2014/751 E., 2015/7741 K.; Yarg. 4. HD, 03.12.2015, 2014/17376 E., 2015/14135 K.; Yarg. 21. HD, 2015/14842 E., 2015/21477 K.; Yarg. 21. HD, 18.11.2014, 2014/6310 E., 2014/24339 K.; Yarg. HGK, 30.04.2014, 2014/21-250 E., 2014/575 K.; Yarg. HGK, 09.04.2014, 2013/21-2036 E., 2014/491 K.; Yarg. HGK, 28.03.2014, 2013/21-2219 E., 2014/411 K.; Yarg. 21. HD, 18.03.2014, 2013/17229 E., 2014/5238 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 13.04.2016).

³³ Yarg. HGK, 19.06.2015, 2013/21-2361, 2015/1728 K.; Yarg. HGK, 17.06.2015, 2015/21-1096 E., 2015/1654 K.; Yarg. 21. HD, 2015/14842 E., 2015/21477 K.; Yarg. 21. HD, 18.11.2014, 2014/6310 E., 2014/24339 K.; Yarg. HGK, 30.04.2014, 2014/21-250 E., 2014/575 K.; Yarg. HGK, 28.03.2014, 2013/21-2219 E., 2014/411 K.; Yarg. 21. HD, 18.03.2014, 2013/17229 E., 2014/5238 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 13.04.2016).

³⁴ Yarg. 21. HD, 01.12.2015, 2015/14842 E., 2015/21477 K.; Yarg. 21. HD, 03.02.2016, 2015/7367 E., 2016/1015 K.; Yarg. 3. HD, 10.09.2015, 2015/9194 E., 2015/13913 K.; Yarg. HGK, 30.04.2014, 2014/21-250 E., 2014/575 K.; Yarg. 21. HD, 2014/25757 E., 2015/15978 K.; Yarg. 21. HD, 2015/13382 E., 2015/21978 K.; Yarg. 21. HD, 21.01.2016, 2015/19197 E., 2016/495 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 13.04.2016).

³⁵ Bkz. yukarıda, s. 3.

³⁶ Bkz. yukarıda, s. 3.

duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır. 26.6.1966 tarihli ve 7/7 Sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nın gerekçesinde takdir olunacak manevi tazminatın tutarını etkileyecek özel hal ve şartlar da açıkça gösterilmiştir. Bunlar her olaya göre değişebileceğinden hâkim bu konuda takdir hakkını kullanırken ona etkili olan nedenleri de karar yerinde objektif ölçülere göre isabetli bir biçimde göstermelidir. Manevi tazminatın tutarını belirleme görevi hâkimin takdirine bırakılmış ise de hükmedilen tutarın uğranılan manevi zararlar orantılı, duyulan üzüntüyü hafifletici olması gerekir³⁷.

Tazminat, her ne kadar somut olayın özellikleri göz önünde bulundurularak belirlenecekse de bu konuda hâkime yol gösterecek birtakım hesaplama yöntemlerinin geliştirilmesi, hâkimin başvurabileceği derli toplu birtakım çizelgelerin bulunması, manevi tazminatın hesaplanmasına ilişkin belirsizliği giderebilir. Bu aynı zamanda, manevi tazminat kararları arasında birliği ve dolayısıyla hukuki güvenliği de sağlar.

B. Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesinde Esas Alınabilecek Hesaplama Yöntemleri/Özellikle İki Aşamalı Hesaplama Yöntemi ve Tazminatın Bu Esasa Göre Belirlenmesi

1. Tarife Yöntemi

Beden bütünlüğü ihlallerinde, manevi tazminat miktarının maluliyet oranına göre belirlendiği bir tarifeden yararlanılması mümkündür. İsviçre Hukuku'nda bu türden bir manevi tazminat tarifesi bulunmamakla birlikte, İsviçre Kaza Sigortası Hakkında Kanun'da (UVG³⁸) öngörülen bütünlük tazminatının belirlenmesine yönelik bazı çizelgeler hazırlanmıştır. Bütünlük tazminatı; bedensel acıların, azalan yaşama sevincinin, ruhsal sıkıntıların, maddi bir edimle belli bir ölçüde giderilmesi amacıyla tanınmaktadır. Bu tazminat, maddi olmayan bir zararın giderilmesine yönelik olduğundan, manevi tazminatla benzerlik gösterir³⁹. Söz konusu maddi olmayan zararı

³⁷ Yarg. 21. HD, 18.02.2014, 2013/18320 E., 2014/2605 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 13.04.2016).

³⁸ Bundesgesetz vom 20 März 1981 über die Unfallversicherung, <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19810038/index.html>, 26.04.2016.

³⁹ **Maurer**, Alfred, Schweizerisches Unfallversicherungsrecht, Aufl. 1, Bern, Verlag Stämpfli & Cia AG, 1985, s. 413-414; **Sidler**, Max, "Die Genugtuung und ihre Bemessung", "Schaden-Haftung-Versicherung", Herausgegeben von Thomas Geiser/Peter Münch, Basel-Genf-München, Helbing&Lichtenhahn, 1999, s. 460, N. 10.34. Aynı yönde bkz. **Hütte**, Klaus/**Landolt**, Hardy, Genugtuungsrecht, Grundlagen zur Bestimmung der

tanımlayan bütünlük zararı ise sağlık zararının tıbbi-teorik tespitine, sağlığa zarar verme sonucunda oluşan objektif manevi zarara karşılık gelmektedir⁴⁰. Bütünlük tazminatı olarak sermaye veya irada hükmedilebilmesi, sigortalının beden, zihin veya psikolojik bütünlüğünün *önemli derecede* ve *sürekli* olarak ihlal edilmesi halinde mümkün olmaktadır (UVG Art. 24)⁴¹.

Bütünlük tazminatının belirlenmesine ilişkin çizelgelerde, beden bütünlüğünün ihlali kapsamında uğranılan fiziksel veya ruhsal bozukluklar yüzde biçiminde derecelendirilmiştir. Güncel İsviçre Kaza Sigortası Hakkında Yönetmeliğin (UVV)⁴² ilgili maddesine göre bütünlük tazminatının miktarı; % 100 oranındaki bir bütünlük zararında yıllık, sigorta edilen en yüksek kazanç miktarı olan 148.200 İsviçre Frangıdır. Günlük miktar ise, 406 Frank'tır (UVV Art. 22)⁴³. Şu halde bütünlük tazminatı, fiziksel veya ruhsal maluliyet oranının, yani ihlalin objektif ağırlığının derecelendirildiği sabit bir çizelgeye göre belirlenmektedir. İtalyan Hukuku'nda da biyolojik zararın belirli bir maluliyet derecesine göre hesaplandığı benzer bir yöntem uygulanmıştır. Buna göre bir adli tıp doktoru, sağlıkta meydana gelen bozulmayı, - % 10 gibi - belirli bir maluliyet derecesine uyarlamalıdır. Bu tespitten sonra da mahkeme, her bir maluliyet derecesine göre belirli bir miktarın tanındığı bir çizelge aracılığıyla manevi tazminat miktarını hesaplamalıdır⁴⁴.

2. Somut Olay/Emsal Kararların Karşılaştırılması Yöntemi

Somut olay yöntemi, başlıca iki usul izlenerek uygulanabilir: Emsal karar karşılaştırması ve iki aşamalı hesaplama yöntemi. İki aşamalı yöntemte aşağıda değinileceğinden, burada sadece emsal karar karşılaştırması yönteminden kısaca söz edilmiştir.

TBK m. 56 hükmü gereği manevi tazminat miktarını somut olayın özelliklerine göre belirleyecek olan hâkimin göz önünde bulunduracağı

Genugtuung, Band 2, Hardy Landolt, Genugtuung bei Körperverletzung, Zürich/St. Gallen, Dike Verlag, 2013, s. 122. Bütünlük tazminatının koşulları ve miktarına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. **Mauer**, s. 413 vd..

⁴⁰ **Hütte/Landolt**, s. 123.

⁴¹ **Hütte/Landolt**, s. 122.

⁴² Verordnung über die Unfallversicherung,

<https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19820361/index.html>, 26.04.2016.

⁴³ Ayrıca bkz. **Hütte/Landolt**, s. 123.

⁴⁴ **Bargelli**, Elena, "Schmerzensgeld, danno biologico Nichtvermögensschaden", HAVE, Personen-Schaden-Forum 2006, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2006, s. 24.

kriterlerin çeşitliliğinden yukarıda bahsedildi. Kategorize edilmemiş, dağınık halde bulunan bu kriterlerin emsal kararların karşılaştırılması yöntemiyle sistematize edilmesi, somut olay yönteminin bir uygulamasıdır. Bu yöntemde manevi tazminat miktarı, hakkında daha önce karar verilmiş benzer olaylar aracılığıyla ve somut olayın koşulları göz önünde bulundurularak tespit edilir⁴⁵. Bu kapsamda başvurulacak yargı kararlarının, mümkün olduğunca güncel dava konusuna uygun olması ve davaya konu olaydan çok eski tarihli olmaması gerekir⁴⁶. Eski tarihli kararlara başvuruluyorsa da paranın değerinde meydana gelen düşüş veya fiyat yüksekliği göz önünde bulundurularak güncel duruma uyarlama yapılmalıdır⁴⁷.

Alman Hukuku'nda manevi tazminat kararları, merkezi olarak hazırlanan birtakım çizelgelerde toplanmıştır. Bu çizelgelerde yer alacak kararlarda en azından; sorumluluğu doğuran olaya ait bilgilere yer verilmesi, tazminatın değerlendirilmesinde esaslı olan ihlalin türü, zarar görenin yaşı, tedavi süreci, çekilen acının süresi, kusurun derecesi gibi temel kriterlerin gösterilmesi gerektiği haklı olarak belirtilmektedir⁴⁸.

3. Geleneksel Yöntem

Geleneksel yöntemde manevi tazminat miktarı, bir bütün olarak tek bir aşamada⁴⁹ ve herhangi bir tarifeye başvurmaksızın hâkim tarafından takdir edilir⁵⁰. Tazminatın takdiri, somut olayın özelliklerinin göz önünde bulundurulması ve hakkaniyet ilkesinin esas alınmasıyla gerçekleşir⁵¹. Her bir somut olay diğerinden farklı olacağından, münferit bir olayın bir başkasına benzetilmesi, manevi tazminatın gerekçesini oluşturan kriterlerin genelleştirilmesi neredeyse imkânsızdır⁵². Manevi tazminatın bu yönetime göre hesaplanmasının

⁴⁵ Landolt, HAVE, s. 128; Hütte/Landolt, s. 118.

⁴⁶ Hütte, Genugtuungsleistungen, s. 148.

⁴⁷ Hütte/Landolt, s. 111, 119; Landolt, Hardy, "Vorbemerkungen zu Art. 47/49", Kommentar zum schweizerischen Zivilrecht, Obligationenrecht, Teilband V 1c, "Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen", Zweite Lieferung, Art. 45-49 OR, 3. Auflage, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2007, s. 621, N. 197.

⁴⁸ von Mayenburg, David, "Die Bemessung des Inkommensurablen", Wege zur Bestimmung des Ersatzes immaterieller Schäden am Beispiel des Schmerzensgelds, Berlin, Duncker&Humblot, 2012, s. 59.

⁴⁹ Beck, s. 256; Brehm, s. 526, N. 55; Gurzeler, s. 267.

⁵⁰ Fellmann/Kottmann, s. 955.

⁵¹ Gurzeler, s. 266 vd.

⁵² Brehm, s. 530, N. 62; Gurzeler, s. 266; Erlüle, s. 432.

objektifliği sağlamaktan uzak olduğuna ilişkin eleştirilere karşı, burada esasen, manevi tazminat kararının objektif kriterlere göre verilip gerekçelendirildiği hakkaniyet esasına dayalı bir karar verme yönteminin söz konusu olduğu ileri sürülmektedir⁵³.

Yargıtay kararlarında da manevi tazminat miktarının, somut olayın özellikleri dikkate alınarak hakkaniyet esasına göre tek aşamada⁵⁴ belirlendiği⁵⁵ görülmektedir. Şu halde manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin Yargıtay kararlarında, geleneksel yöntemin esas alındığı söylenebilir.

4. Ekonomik Analiz ve Yüzde Yöntemi

Ekonomik analiz yöntemine göre, yaşama veya sağlığa ilişkin manevi değerler, bir risk ortaklığına ödenen primler yoluyla tespit edilebilir⁵⁶. Buna göre, potansiyel zarar görenlerin, belirli bir kişilik hakkı veya beden bütünlüğünün ihlali için hangi miktarda parayı uygun göreceklelerinin bir anket aracılığıyla ortaya çıkarılması teorik olarak mümkündür⁵⁷. Yüzde yöntemi ise; zarar gören ile zarar görenin yakını lehine hükmedilecek manevi tazminat miktarlarının karşılaştırılmasından yola çıkar. Buna göre, yakın için hükmedilen manevi tazminat miktarının, zarar gören lehine hükmedilen miktarın ortalama yüzde kaçını oluşturduğuna ilişkin bir çizelge elde edilebilir⁵⁸.

⁵³ Gurzeler, s. 268.

⁵⁴ Bir Yargıtay kararının karşı oy yazısında, maddi tazminattan farklı olarak manevi tazminatın belirlenmesinde, önce manevi zararın miktarının, daha sonra da manevi tazminat miktarının tayini biçiminde iki aşamanın bulunmadığı belirtilmiştir (Yarg. 21. HD, 20.01.2015, 2014/12716 E.; 2015/639 K., <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 10.04.2016).

⁵⁵ Yarg. 17. HD, 28.04.2015, 2015/1420 E., 2015/6155 K.; Yarg. 17. HD., 26.05.2015, 2014/751 E., 2015/7741 K.; Yarg. HGK, 30.04.2014, 2014/21-250 E., 2014/575 K.; Yarg. 17. HD, 25.12.2014, 2013/13485 E., 2014/19487 K.; Yarg. 17. HD, 22.05.2014, 2013/3735 E., 2014/8073 K.; Yarg. HGK, 09.04.2014, 2013/21-2036 E., 2014/491 K.; Yarg. HGK, 28.03.2014, 2013/21-2219 E., 2014/411 K. (<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, 11.04.2016).

⁵⁶ Hütte/Landolt, s. 121; Landolt, Art. 47/49, s. 622, N. 200.

⁵⁷ Hütte/Landolt, s. 121; Bydlinski, Franz, Die "Umrechnung" immaterieller Schäden in Geld, Liber Amicorum Pierre Widmer, Tort and Insurance Law, Vol. 10, Wien, Springer Verlag, 2003, s. 43.

⁵⁸ Hütte/Landolt, s. 202 vd.

5. İki Aşamalı Yöntem ve Manevi Tazminatın Bu Esasa Göre Belirlenmesi

İki aşamalı hesaplama yönteminde, objektifleştirilebilen bütün olgular listelenir ve bir taban değerle bağlantı kurulur⁵⁹. Manevi zarar, objektifleştirilebilen, genelleştirilebilen, yani ispat edilebilir kriterler aracılığıyla belirlenir ve böylece taban manevi tazminat ortaya çıkarılmış olur⁶⁰. Bununla, benzer kişilik hakkı ihlalleri bakımından zarar gören herkesin hak ettiği eşit, temel bir manevi tazminat miktarı elde edilir⁶¹.

Taban manevi tazminat, manevi tazminat miktarının, ihlalin objektif ağırlığına göre tespit edilen ve benzer her durum için uygulanabilen asgari kısmını oluşturur. Bu kısım ilk olarak, ihlalin türüne ve ağırlığına göre belirlenir⁶². Somut olayın, ihlalin türü ve ağırlığı dışındaki diğer özelliklerinin ise ikiye ayrılarak değerlendirilmesi gerekir. Şöyle ki, diğer kriterlere göre objektifleştirilebilmesi daha kolay olan somut olaya ait özellikler, tazminatın hesaplanmasında taban manevi tazminata eklenmesi gereken kriterler olarak değerlendirilir. Somut olaya ilişkin olup da objektifleştirilmesi zor olan kriterler ise, teknik anlamda - TBK m. 51 ve 52 hükümleri gereği - tazminatı takdir sebebi olarak dikkate alınır. Özetle, bu yöntemin esas alınması durumunda ilk olarak, taban manevi tazminat, ihlalin objektif ağırlığına göre tespit edilmeli ve daha sonra, objektifleştirilebilmesi daha kolay olan somut olaya ait özellikler bu taban manevi tazminata eklenmelidir. Bundan sonraki aşamada ise, objektifleştirilmesi zor olan kriterlerin takdir edilmesi gerekir.

Taban manevi tazminatın ortaya çıkarılabilmesi için birtakım çizelgelerden yararlanılabilir. Bu çizelge, yukarıda bahsedildiği üzere, bütünlük tazminatının belirlenmesinde kullanılan ve kaza sigortacıları tarafından oluşturulan birtakım çizelgelere dayanabilir. Bundan başka, emsal kararların karşılaştırılması yöntemine dayanan bir çizelgeden de yararlanılması mümkündür. Bu çizelgelerle, taban manevi tazminatın esas olan ihlalin objektif ağırlığı ortaya çıkarılır. İhlalin türü ve ağırlığı, somut olayın özelliği değerlendirilirken göz önünde bulundurulacak en önemli kriterlerdendir⁶³.

⁵⁹ Hütte, Klaus/Ducksch, Petra/Guerrero, Kayum, Die Genugtuung, Eine tabellarische Übersicht über Gerichtsentscheide aus den Jahren 1990-2005, 3. Aufl., Zurich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2005, s. 0/2 - 0/3, 2; Hütte/Landolt, s. 119-120.

⁶⁰ Hütte, Klaus, "Genugtuung bei Körperverletzung und nicht gerechtfertigtem Freiheitsentzug", HAVE 3/2007, s. 310-314, s. 310; Gurzeler, s. 268; Erlüle, s. 434.

⁶¹ Gurzeler, s. 268.

⁶² Hütte/Landolt, s.122.

⁶³ Hütte/Landolt, s. 117.

İhlalin ağırlığı, hukuka aykırılığın belli bir ağırlıkta olmasına (ihlali doğuran davranış) veya manevi zararın yoğunluğuna (ihlalin etkisi) dayanır⁶⁴.

Yukarıda da belirtildiği üzere İsviçre Hukuku'nda, bütünlük tazminatına dayanan çizelgelerde fiziksel ve ruhsal bütünlük zararları bir derecelendirmeye tabi tutulmuştur. Kaza Sigortası Hakkında Yönetmeliğin (UVV) ek 3. maddesi, el ve ayak parmağının; elin, kolun, ayağın; koku ve tat alma ile işitme duyusunun kaybını, körlük gibi daha birçok fiziksel kaybı yüzdelik dilimlerle derecelendirmiştir. Örneğin; başparmağın kaybı % 20, elin kaybı % 40, işitme duyusunun tamamen kaybı % 85, akciğerin işlevselliğinin çok ağır bir biçimde ihlal edilmesi % 80, yüzde meydana gelen ağır tahribat % 50 olarak derecelendirilmiştir⁶⁵. Diğer taraftan, ruhsal bütünlük zararlarının değerlendirilmesi amacıyla İsviçre Kaza Sigortası Kurumu (SUVA⁶⁶), çizelge biçimindeki bir form ile takdir ilkelerini derlemiştir. Kaza sonucu meydana gelen ruhsal bozuklukların tanındığı bu çizelge, 2004 yılında yayımlanan 19. çizelgedir⁶⁷. Bu çizelgeye göre ruhsal bütünlük zararı, her bir ruhsal bozukluğun ağırlık derecesine göre farklı biçimlerde tespit edilmektedir⁶⁸. Bu çizelgede ruhsal bozukluklar, asgari ruhsal bozukluktan ağır ruhsal bozukluğa kadar yüzdelik dilimlerle derecelendirilmiş ve her bir ruhsal bozukluk derecesinin tıbbi içeriği belirlenmiştir. Örneğin, % 50 olarak belirlenmiş olan orta ağırlıktaki ruhsal bozukluktan; dikkat, hafıza, konsantrasyon ve kompleks yönetim fonksiyonları gibi kavramaya ilişkin faaliyetlere açık bir etkide bulunan durumlar anlaşılır. Çizelgeye göre bu bozukluklar günlük yaşamı ihlal eder ve çalışma gücünü azaltır⁶⁹.

Bütünlük tazminatının belirlenmesinde esas alınan çizelgelerden başka, taban manevi tazminatın belirlenmesinde yararlanılabilecek bir diğer yöntem olarak önerdiğimiz emsal kararlara dayanan çizelgeyle, ihlalin türüne göre her olayda esas alınabilecek ihlale ilişkin objektif nitelikli kriterler belirlenebilir. Burada ilk olarak, benzer kişilik değeri ihlallerini konu edinen emsal kararlar kategorize edilmelidir. Her bir ihlal türü bu şekilde kategorize edildikten sonra, ihlalin objektif nitelikli sonuçları belirlenmelidir. Beden bütünlüğünün

⁶⁴ Schumacher, Rainer, "Die Presseäußerung als Verletzung der persönlichen Verhältnisse, insbesondere ihre Widerrechtlichkeit", Freiburg, Universitätsverlag, 1960, s. 203.

⁶⁵ UVV, ek m. 3. Ayrıca bkz. Hütte/Landolt, s. 123-124.

⁶⁶ Schweizerische Unfallversicherungsanstalt

⁶⁷ Hütte/Landolt, s. 126.

⁶⁸ Hütte/Landolt, s. 126; Gurzeler, s. 306 vd.

⁶⁹ SUVA tarafından hazırlanan 19. çizelge için bkz. <http://www.suva.ch/startseite-suva/unfall-suva/versicherungsmedizin-suva/integritaetsentschaedigung-suva.htm> (30.04.2016).

ihlali bakımından bu sonuçlar arasında; geçirilen operasyonun türü ve sayısı, hastanede geçen tedavi süresi, maluliyet derecesi, bedensel acının ölçüsü (kronik baş ağrısı gibi), dış görünüşün (yüzde meydana gelen deformasyonda olduğu gibi) veya beden ve ruh bütünlüğünün ihlali sayılabilir⁷⁰. Böylece, benzer kişilik değerleri yönünden ihlalin objektif ağırlığının belirlenmesinde esas alınan kriterler tek tek tespit edilir ve söz konusu kriterler esas alınarak kategorize edilen emsal kararlara ilişkin bir çizelge hazırlanır. Ne var ki, ihlalin objektif ağırlığının tespit edilmesinin güç olduğu bazı hallerle karşılaşılabılır. Bu durumda, aynı yöntem içerisinde başvurulabilecek ikinci bir usul olarak; benzer kişilik değerlerine ilişkin emsal kararlarda hükmedilmiş olan manevi tazminat miktarlarının *ortalamasının* alınması önerilebilir.

Taban manevi tazminat yukarıda önerilen yöntemlerden birine göre belirlendikten sonra, objektifleştirilmesi daha kolay olan somut olaya ait bazı kriterler değerlendirilerek taban manevi tazminata yüzde olarak *eklenmelidir*. İhlalin, taban manevi tazminat kapsamında hesaba katılmayan sonuçları bu kriterler arasında yer alır. Ancak bu kriter, taban manevi tazminatın belirlenmesinde bütünlük tazminatının belirlenmesine ilişkin çizelgenin esas alınmış olması halinde mümkündür. Eğer taban manevi tazminatın belirlenmesinde emsal karar karşılaştırmasına dayanılırsa, ihlalin birincil ve ikincil nitelikli sonuçları burada dikkate alınmaz. Zira taban manevi tazminatı belirleyen ihlalin objektif ağırlığı bu sonuçlara göre belirlenir. Yukarıda da belirtildiği üzere, ihlalin söz konusu sonuçları arasında; geçirilen operasyonun türü ve sayısı, hastanede geçen tedavi süresi, maluliyet derecesi, bedensel acının ölçüsü, dış görünüşün veya beden ve ruh bütünlüğünün ihlali yer almaktadır. İhlalin birincil ve ikincil nitelikli sonuçlarından başka, sorumlu kişinin kusuru, zarar görenin yaşı, uğranılan rahatsızlığın süresi, yıllarca süren veya karakter değişimine yol açan ölüm korkusu yaşama, karakter değişimi, bağımsız hareket edebilme özgürlüğünün kaybı, evlilik veya aile yaşantısının olumsuz etkilenmesi, meslek seçme özgürlüğünün kısıtlanması veya mevcut mesleğin bırakılmak zorunda olunması da taban manevi tazminata yüzde biçiminde *eklenecek* olan somut olaya ilişkin diğer kriterlerdendir.

Taban manevi tazminata yüzde olarak eklenecek miktara ilişkin olarak da bir çizelge düzenlenebilir. Bununla, ihlal edilen her bir beden bütünlüğü değeri için hükmedilen toplam manevi tazminat miktarının, taban manevi tazminat miktarının yüzde kaçını oluşturduğu tespit edilir. Diğer taraftan, emsal kararlarda hükmedilen manevi tazminat miktarlarının tüketici fiyat

⁷⁰ Hütte/Landolt, s. 140, N. 433; Antalya, s. 502.

endeksine göre uyarlanması da sağlanmalıdır. Örneğin, manevi tazminata hükmedilen 2012 yılındaki tüketici fiyat endeksi, benzer bir ihlal nedeniyle hükmedilecek manevi tazminat miktarının belirlendiği 2016 yılında % 6 artmış olsun. Bu halde, 2016 yılında hükmedilecek manevi tazminat miktarı, söz konusu artış göz önünde bulundurularak yeni duruma uyarlanmalıdır⁷¹.

Taban manevi tazminat ve buna eklenecek somut olaya ait kriterler, manevi tazminatın hesaplanması aşamasına aittir. Bundan sonra hâkim, belirlenen tazminatın artırılmasını veya bu tazminatta indirim yapılmasını gerektiren nedenleri göz önünde bulundurarak tazminatı takdir etmelidir. Bu kapsamda, sorumlunun ödemeye ilişkin davranışının, tazminatın artırılmasına yol açabileceği ileri sürülmektedir. Buna göre, sorumlunun kısmi ödeme yapılması talebini sebepsiz yere reddetmesi, gerekçesiz itiraz ve def'ilerde bulunması gibi davranışları istisnaen, zarar görende ayrıca bir travmaya yol açabilir⁷². Tazminatta indirim yapılmasına yol açabilecek nedenler arasında ise; zarar görenin ortak kusuru, aile içi bağlılık, yapısal eğilimler, hatır, zarar görenin affı, sorumlunun yoksulluğa düşecek olması, sorumlunun özür dilemesi, umulmayan hal yer alır⁷³.

III. SONUÇ YERİNE

A. Genel Olarak

Hukukumuzda, manevi tazminatın objektif bir temelde belirlenmesine ilişkin bir düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Yargıtay'ın yukarıda değinilen bazı kararlarında da objektivitenin sağlanması gereğine vurgu yapılmakla birlikte, bunun ne şekilde sağlanacağına ilişkin somut tespitlerde bulunulmamıştır.

Tazminatın fonksiyonunun net biçimde tespit edilmemesi, tazminatın belirlenmesine etki edecek olan kriterlerin, dolayısıyla da tazminat miktarının tam ve doğru olarak belirlenmesini engeller. Dolayısıyla, her şeyden önce manevi zararın ve tazminatın niteliğine ilişkin bir standardizasyona ihtiyaç bulunmaktadır. Bu sağlandıktan sonra, geleneksel hesaplama yöntemi temel alınacak olsa dahi hükmedilecek manevi tazminat kararları arasında nispeten bir istikrar sağlanabilecektir. Bu istikrarın sağlanmasına esas katkı ise, manevi tazminatın objektif ilkelere göre belirlenmesini esas alan iki aşamalı

⁷¹ İsviçre Hukuku'ndaki durum için bkz. **Hütte/Landolt**, s. 151 vd..

⁷² **Hütte/Landolt**, s. 138-139.

⁷³ Bu konudaki görüşleri ve sözü edilen kriterlerden hangilerinin ne ölçüde tazminat miktarında indirim yol açacağına ilişkin bkz. **Atlan**, Hülya, Manevi Zararı Tazmin Yolları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2015, s. 209 vd..

hesaplama yöntemiyle yapılabilir. Aşağıda, bu hesaplama yöntemini esas alan öneri niteliğindeki bazı çizelgelere yer verilmiştir. Kapsamı bu çizelgelere göre belirlenecek olan manevi tazminat miktarının asgari ve azami sınırı - İsviçre Barolar Birliği tarafından ileri sürüldüğü gibi⁷⁴ - ayrıca yapılacak bir düzenlemeyle belirlenebilir. Beden bütünlüğünün ihlal edildiği olaylarda hükmedilecek manevi tazminatın; en düşük miktarının asgari ücretin iki katını, en yüksek miktarının da en yüksek devlet memuru aylığının on katını oluşturması, bu anlamda bir öneri olarak ileri sürülebilir.

B. Örnek Çizelgeler

1. Taban Manevi Tazminat Miktarının Bütünlük Tazminatı Esas Alınarak Belirlendiği Çizelge Örneği

Taban manevi tazminat, İsviçre Kaza Sigortası Hukuku'nda öngörülen bütünlük tazminatının belirlenmesinde esas alınan çizelgelere benzer birtakım cetveller hazırlanarak belirlenebilir. Buna göre, yüzde biçiminde tespit edilen bütünlük zararı oranları, sigorta edilen yıllık en yüksek kazanç miktarı üzerinden belirlenir. Benzer yönde olmak üzere, ülkemiz hukukunda da Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından esas alınan prime esas kazanç miktarı dikkate alınarak bu yönde bir belirlemenin yapılabilmesi mümkündür. Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK'ya) göre 2016 yılı aylık prime esas kazanç miktarının üst sınırı 10.705.50 TL'dir⁷⁵. Buna göre prime esas kazanç miktarı yıllık 128.466 TL'dir. İhlal edilen beden bütünlüğü değerine göre yapılacak yüzdelik derecelendirmeler, bu miktar üzerinden belirlenebilir.

Aşağıda, fiziksel bütünlük zararlarına ilişkin İsviçre Kaza Sigortası Hakkında Yönetmeliğin (UVV) ek 3. maddesindeki çizelge ile İsviçre Kaza Sigortası Kurumu (SUVA) tarafından ruhsal bütünlük zararlarına yönelik hazırlanan 19. çizelgede söz konusu zararların ne şekilde derecelendirildiğine yer verilmiştir. Bu verilerin ülkemiz hukukunda da - örneğin SGK veya Türkiye Sigorta Birliği tarafından hazırlanabilecek çizelgelerle - esas alınması teklif edilebilir.

⁷⁴ İsviçre Barolar Birliği, bir işçinin ortalama ücretinin on katı tutarındaki miktarın, manevi tazminatın üst sınırı olarak kanunla açıkça belirlenebileceğine ilişkin bir öneride bulunmuştur (Landolt, HAVE, s. 131).

⁷⁵ <http://www.isvesosyalguvenlik.com/2016-prime-esas-kazanc-alt-ve-ust-sinirlari>, 30.04.2016.

a. Fiziksel Zararlar İçin Önerilen Çizelge

Fiziksel bütünlük zararlarına ilişkin İsviçre Kaza Sigortası Hakkında Yönetmeliğin (UVV) ek 3. maddesindeki çizelgeye göre⁷⁶:

En az, başparmak dışındaki parmakların iki boğumu veya başparmağın bir boğumunun kaybı	% 5
Başparmağın kaybı	% 20
Elin kaybı	% 40
Alt ve üst koldan birinin kaybı	% 50
Ayak başparmaklarından birinin kaybı	% 5
Bir ayağın kaybı	% 30
Bir böbreğin kaybı	% 20
Dalağın kaybı	% 10
Bir alt bacağıın kaybı	% 40
Bir üst bacağıın kaybı	% 50
Bir kulağın kaybı	% 10
Burnun kaybı	% 30
Yüzde meydana gelen ağır nitelikli deformasyon	% 50
Cinsel organın veya üreme yeteneğinin kaybı	% 40
Koku veya tat duyusunun kaybı	% 15
Bir kulakta meydana gelen işitme kaybı	% 15
Görme yeteneğinin tek taraflı kaybı	% 30
İşitme yeteneğinin tamamen kaybı (sağırılık)	% 85
Görme yeteneğinin tamamen kaybı (körlük)	% 100
Tekrarlayan omuz çıkığı	% 10
Parapleji	% 90
Tetrapleji	% 100
Akciğerde meydana gelen ciddi (çok ağır) bir zarar	% 80
Böbreklerde meydana gelen ciddi bir zarar	% 80
Düşünme veya konsantrasyon yeteneği gibi psikolojik nitelikteki kısmi işlev bozukluğu	% 20
Posttravmatik epilepsi nöbetleri veya nöbet olmamakla birlikte uzun süreli bir tedaviyi gerektiren posttravmatik epilepsi	% 30
Çok ağır (ciddi) organik dil tutulması veya çok ağır psiko-organik sendrom	% 80

⁷⁶ İlgili yönetmelik ve özellikle söz konusu yönetmeliğin ek 3. maddesi için bkz. <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19820361/index.html>, 30.04.2016.

Yukarıdaki çizelge esas alınır; örneğin cinsel organın veya üreme yeteneğinin kaybı % 40 oranında bir zarar dilimine denk geldiğinden, prime esas yıllık kazanç miktarının üst sınırı olan 128.466 TL'nin % 40'ı, yani 51.3864 TL, bu türden bir bedensel zarar için belirlenecek olan taban manevi tazminat miktarını oluşturur.

b. Ruhsal (Psikolojik) Zararlar İçin Önerilen Çizelge

Beden bütünlüğüne yönelmiş bir haksız fiil, fiilen fiziksel bir zarar doğurmayıp, sadece ruhsal (psikolojik) bir zarara yol açmış olabilir. Böyle bir durumda, oluşabilecek ruhsal zararların yüzdelik karşılıklarını belirlemede İsviçre Kaza Sigortası Kurumu (SUVA) tarafından hazırlanan 19. çizelgede yer alan tespitler esas alınabilir. Buna göre⁷⁷:

İhlalin ağırlığı	İhlalin Kapsamı	İhlalin Derecesi
Hafif ruhsal bozukluklar	Günlük hayatla başa çıkabilme esaslı bir şekilde bozulmamakla birlikte, hafif düzeyde etkisi devam eden depresif davranış bozuklukları ortaya çıkar.	% 20
Hafif ruhsal bozukluk ile orta ağırlıktaki ruhsal bozukluk aralığı	Nevrotik bozukluklar kapsamında beklenen semptomları aşar düzeydedir.	%20-35
Orta ağırlıktaki ruhsal bozukluklar	Tanımlanabilir semptomlardan başka, dikkat, hafıza, konsantrasyon gibi kavramaya ait faaliyetler de etkilenir. Günlük yaşama ilişkin faaliyetlerde bozulma, çalışma gücünde azalma meydana gelir.	%50
Orta ruhsal bozukluk ile ağır ruhsal bozukluk aralığı	Semptomatik durumlar ve kavramaya ilişkin faaliyetlere yönelik ihlal açık ve sürekli niteliktedir. Günlük yaşam işlevi açıkça ihlal edilmiş, çalışma gücünde belirgin bir azalma oluşmuştur.	% 50 – 80
Ağır ruhsal bozukluk ile ağır ruhsal bozukluk ve en ağır ruhsal bozukluk aralığı	Ruhsal bozulma, günlük hayatla baş edilemeyecek boyuta ulaşmış ise ağır ruhsal bozukluktan bahsedilir. Ağır ruhsal bozukluk ile en ağır ruhsal bozukluk aralığındaki bozulmada ise günlük hayata katlanılabilmesi ancak, yoğun bakım, sürekli tıbbi bakım, başka kişisel veya uzman bir refakat ile mümkündür.	% 80 – 100

⁷⁷ Hütte/Landolt, s. 126 vd.; Gurzeler, s. 306 vd. Söz konusu çizelgeye ulaşmak için bkz. yukarıda s. 5, dn. 47.

İsviçre Kaza Sigortası Kurumu tarafından belirlenen söz konusu tespitler tıbbi niteliktedir. Bu belirlemeler ülkemiz hukukunda da esas alınır; örneğin orta ağırlıktaki bir ruhsal bozukluk halinde belirlenecek olan taban manevi tazminat miktarı, prime esas yıllık kazanç miktarının üst sınırı olan 128.466 TL'nin % 50'si, yani 64.233 TL olur.

2. Taban Manevi Tazminat Miktarının Emsal Kararlar Esas Alınarak Belirlendiği Çizelge Örneği

İhlalin objektif ağırlığına etki eden kriterlerin ve dolayısıyla taban manevi tazminatın belirlenmesi emsal karar yöntemiyle de mümkündür. Bu yöntemde ilk olarak, manevi tazminata ilişkin emsal kararlar derlenir. Derlenen bu kararlara göre, tazminat belirlenirken somut olaya ait hangi özelliklerin göz önünde bulundurulduğunun yer aldığı çizelgeler hazırlanır. Örnek niteliğinde olan aşağıdaki çizelgenin bir benzerinin ülkemiz hukuku için de oluşturulması önerilebilir:

İhlal Türü	Emsal Karar	Manevi Tazminat Miktarı	İhlalin Objektif Ağırlığı Belirlenirken Esas Alınan Kriterler
Bir kolda meydana gelen zarar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Yarg.HD/HGK/İBK, Tarih, Esas ve Karar No.	5.000 TL'ye kadar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Tedavi süresi, operasyon türü ve sayısı, maluliyet oranı, işgöremezlik süresi, kronik ağrı, dış görünüşteki kalıcı zarar gibi
		15.000 TL'ye kadar	
		30.000 TL'ye kadar	
		50.000 TL'ye kadar	
Bir bacadta meydana gelen zarar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Yarg.HD/HGK/İBK, Tarih, Esas ve Karar No.	5.000 TL'ye kadar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Tedavi süresi, operasyon türü ve sayısı, maluliyet oranı, işgöremezlik süresi, kronik ağrı, dış görünüşteki kalıcı zarar gibi
		15.000 TL'ye kadar	
		30.000 TL'ye kadar	
		50.000 TL'ye kadar	

İşitme yeteneğindeki kayıp	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Yarg.HD/HGK/İBK, Tarih, Esas ve Karar No.	5.000 TL'ye kadar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Tedavi süresi, operasyon türü ve sayısı, maluliyet oranı, işgöremezlik süresi, kronik ağrı, dış görünüşteki kalıcı zarar gibi
		15.000 TL'ye kadar	
		30.000 TL'ye kadar	
		50.000 TL'ye kadar	
Görme yeteneğindeki kayıp	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Yarg.HD/HGK/İBK, Tarih, Esas ve Karar No.	5.000 TL'ye kadar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Tedavi süresi, operasyon türü ve sayısı, maluliyet oranı, işgöremezlik süresi, kronik ağrı, dış görünüşteki kalıcı zarar gibi
		15.000 TL'ye kadar	
		30.000 TL'ye kadar	
		50.000 TL'ye kadar	
Akciğerde meydana gelen zarar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Yarg.HD/HGK/İBK, Tarih, Esas ve Karar No.	5.000 TL'ye kadar	Hükmedilen her bir tazminat miktarı aralığı yönünden ayrı ayrı belirtmek üzere: Tedavi süresi, operasyon türü ve sayısı, maluliyet oranı, işgöremezlik süresi, kronik ağrı, dış görünüşteki kalıcı zarar gibi
		15.000 TL'ye kadar	
		30.000 TL'ye kadar	
		50.000 TL'ye kadar	

Yukarıdaki gibi bir çizelgenin oluşturulması, ortak emsal kararların tespit edilememesi nedeniyle güçlük arz edebilir. Bu halde, benzer ihlal türlerini konu edinen emsal kararlarda hükmedilen manevi tazminat miktarlarının ortalamasını esas alan bir çizelgenin taban manevi tazminatın belirlenmesinde dikkate alınması, bu yöntem içerisinde bir başka usul olarak önerilebilir. Söz gelimi, görme yeteneğinin kaybı halinde, Yargıtay'ın 1980 – 2016 tarihleri arasında hükmettiği manevi tazminat miktarları; 5.000, 15.000, 30.000, 50.000 olarak tespit edilmiş olsa, taban manevi tazminat 25.000 TL olarak belirlenebilir.

KAYNAKÇA

- Antalya, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre), C. I, İstanbul, Beta Yayınevi, Ocak, 2012.
- Atlan, Hülya: Manevi Zararı Tazmin Yolları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, Ekim 2015.
- Bargelli, Elena: "Schmerzensgeld, danno biologico, Nichtvermögensschaden", HAVE, Personen Schaden-Forum 2006, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2006 (s. 15-38).
- Bartnik, Marcel: Der Bildnisschutz im deutschen und französischen Zivilrecht, Tübingen, Mohr Siebeck Verlag, 2004.
- Beck, Peter: "Quotenvorrecht und Genugtuung", SVZ, Yıl: 63, S. 9/10, 1995 (s. 254-258).
- Brehm, Roland: Berner Kommentar zum schweizerschen Privatrecht, Das Obligationenrecht, Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Kommentar zu Art.41-61 OR, B.VI, 1. Abteilung, Allgemeine Bestimmungen, 3. Teilband, 1. Unterteilband, 4. Auflage, Bern, Stämpfli Verlag, 2013.
- Bydlinski, Franz: "Die "Umrechnung" immaterieller Schäden in Geld", Liber Amicorum Pierre Widmer, Tort and Insurance Law, Vol. 10, Wien, Springer Verlag, 2003 (s. 27-47).
- Eren, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Baskı, Ankara, Yetkin Yayınları, 2015.
- Erlüle, Fulya: Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, Ankara, Seçkin Yayınevi, Ekim, 2011.
- Fellmann, Walter/Kottmann, Andrea: Schweizerisches Haftpflichtrecht, Band I: Allgemeiner Teil sowie Haftung aus Verschulden und Persönlichkeitsverletzung, gewöhnliche Kausalhaftungen des OR, ZGB und PrHG, Bern, Stämpfli Verlag AG, 2012.
- Geiser, Thomas: "Die Persönlichkeitsverletzung insbesondere durch Kunstwerke", Basler Studien zur Rechtswissenschaft, Band 21, Basel und Frankfurt am Mein, Helbing&Lichtenhahn Verlag, 1990.
- Gurzeler, Beatrice: Beitrag zur Bemessung der Genugtuung, Unter besonderer Berücksichtigung potentiell traumatisierender Ereignisse, Zurich, Basel, Genf, Schulthess, 2005.

- Hütte, Klaus: "Anleitung zur Ermittlung angemessener Genugtuungsleistungen im Zivil- und im Opferhilferecht", HAVE 4. Personen-Schaden-Forum 2005, Schulthess Verlag, 2005 (Genugtuungsleistungen) (s. 141-172).
- Hütte, Klaus: "Genugtuung bei Körperverletzung und nicht gerechtfertigtem Freiheitsentzug", HAVE 3/2007, (s. 310-314) (Freiheitsentzug).
- Hütte, Klaus/Landolt, Hardy: Genugtuungsrecht, Grundlagen zur Bestimmung der Genugtuung, Band 2, Hardy Landolt, Genugtuung bei Körperverletzung, Zürich/St. Gallen, Dike Verlag, 2013.
- Hütte, Klaus/Ducksch, Petra/Guerrero, Kayum: Die Genugtuung, Eine tabellarische Übersicht über Gerichtsentseide aus den Jahren 1990-2005, 3. Aufl., Zurich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2005.
- Keller, Max/Gabi-Bolliger, Sonja: Das Schweizerische Schuldrecht, Haftpflichtrecht, Band II, Aufl. 2, Basel und Frankfurt am Mein, Helbing&Lichtenhahn, 1988.
- Keller, Max/Syz, Carole: Haftpflichtrecht, Aufl. 3, Zürich, Schulthess Polygraphischer Verlag, 1990.
- Kırca, Çiğdem: "Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği", Yargıtay Dergisi, C. 25, S. 3, Temmuz, 1999.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip: "Kişilik Haklarını Koruyan Manevi Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK. 24, BK. 49)", Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu (21-22 Ekim 1977, Ankara), İstanbul, Fakülteler Matbaası, 1980 (s. 141-180).
- Kötz, Hein/Wagner, Gerhard: Deliktsrecht, Aufl. 12, München, Franz Vahlen Verlag, 2013.
- Küppersbusch, Gerhard: Ersatzansprüche bei Personenschaden, 9. Aufl., München, C.H. Beck Verlag, 2006.
- Landolt, Hardy: "Vorbemerkungen zu Art. 47/49", Kommentar zum schweizerischen Zivilrecht, Obligationenrecht, Teilband V 1c, "Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen", Zweite Lieferung, Art. 45-49 OR, 3. Auflage, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2007 (Landolt, Art. 47/49).
- Landolt, Hardy: "Stand und Entwicklung des Genugtuungsrecht", HAVE 2009/2 (s. 125-136) (Landolt, HAVE).

- Maurer, Alfred: Schweizerisches Unfallversicherungsrecht, Aufl. 1, Bern, Verlag Stämpfli & Cia AG, 1985.
- Palandt, Otto: Bürgerliches Gesetzbuch, Band 7, Aufl. 73, München, C.H. Beck Verlag, 2014.
- Pribnow, Volker/Benjamin, Eliane: “Regulierungsverhalten als Genugtuungsfaktor”, Schweizerische Gesellschaft für Haftpflicht- und Versicherungsrecht, Festschrift zum fünfzigjährigen Bestehen, Herausgegeben von Stephan Fuhrer, Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2010 (s. 467-483).
- Rey, Heinz: Ausservertragliches Haftpflichtrecht, 4. Aufl.; Zürich-Basel-Genf, Schulthess Verlag, 2008.
- Saymen, Ferit Hakkı: Manevi Zarar ve Tazmini Sureti, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1940.
- Schumacher, Rainer: Die Presseäußerung als Verletzung der persönlichen Verhältnisse, insbesondere ihre Widerrechtlichkeit, Freiburg, Universitätsverlag, 1960.
- Schwenzer, Ingeborg: Schweizerisches Obligationenrecht Allgemeiner Teil, 6. Aufl., Bern, Stämpfli Verlag, 2012.
- Sidler, Max: “Die Genugtuung und ihre Bemessung”, “Schaden-Haftung-Versicherung”, Herausgegeben von Thomas Geiser/Peter Münch, Basel-Genf-München, Helbing&Lichtenhahn, 1999 (s. 445-489).
- Stoll, Hans: Empfiehlt sich eine Neuregelung der Verpflichtung zum Geldersatz für immateriellen Schaden?, Verhandlungen des fünfundvierzigsten deutschen Juristentages, Band I, Teil 1, München, C.H. Beck’sche Verlagsbuchhandlung, 1964.
- von Mayenburg, David: “Die Bemessung des Inkommensurablen”, Wege zur Bestimmung des Ersatzes immaterieller Schäden am Beispiel des Schmerzensgelds, Berlin, Duncker&Humblot, 2012.
- Weber, Rolf H.: “Geldentschädigung als Rechtsfolge von Persönlichkeitsverletzungen?” Etudes & réflexions, in: media Lex, 2000 (s. 75-87).
- Kazancı İhtihat Bilgi Bankası: <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.